

5. Crystal D. Global Understanding for Global English / Лингвистика и межкультурная коммуникация. Серия 19. – 2001. – № 4.
6. Ter-Minasova S. Global English – a Global Problem / Лингвистика и межкультурная коммуникация. Серия 19. – 2001. – № 4.

УДК 811.111'42'37

Ю. М. Нідзельська,

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

ОСНОВНІ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЄВРЕЙСЬКОГО АНГЛОМОВНОГО РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ

Представлена стаття присвячена вивченню основних лінгвокультурологічних особливостей єврейського англо-мовного релігійного дискурсу. Існують такі функції релігії: світоглядна, комунікативна, регулятивна, культуротранслююча, інформаційна, нормативна. Актуальність представленої статті зумовлено зацікавленістю мовознавців складними питаннями зв'язку мови, культури, реалізації певних етноспецифічних ідей в середовищі єврейського англо-мовного релігійного дискурсу. Іудаїзм характеризують за такими параметрами: монотеїзм; віра в особливий заповіт Бога й «обраного народу»; специфічні закони. Було визначено такі особливості матеріалу: оцінна спрямованість текстів, піднесеність стилю, наявність повторів та епітетів.

Ключові слова: дискурс, поняття каяття, молитва, метафора, поняття обраності, сугестія, табу.

BASIC PECULIARITIES OF JEWISH ENGLISH SPEAKING RELIGIOUS DISCOURSE

The represented article is dealt with the study of the basic lingual cultural peculiarities of Jewish English speaking religious discourse, basic religious functions. Religious discourse is considered to be the institutional communication, and discourse is understood differently within modern linguistics. The following functions of religion are mentioned: world outlook, communicative, regulative, translating, informative, normative and others. The topicality of the article is determined by linguists' interest in the complicated character of the relations between language, culture, realization of certain ethno specific ideas in Jewish English speaking religious discourse. Judaism is often characterized by the following aspects: monotheism; the belief in the berith (between God and Jewish people); ethnic and territorial identity; specific laws. In the research it is underlined that some biblical ideas influence upon the human culture in general. Thus, in this paper the nominal and sentence metaphors which realize the address to the God, the main notions and symbols of Judaism: the notion of redemption and chosenness of Jewish people, tefillin, blessing the food, immanentism of God, prayer Shema and mitzvot. Thorough attention is given to suggestive character of the texts. As religious discourse is based on the suggestion which is the verbal influence on the human psyche which is perceived without criticism. The features of the analyzed material are distinguished: evaluative character; elevated style; repetitions; and epithets. Thus, the article investigates the understanding of discourse, basic religious functions, the language means of realization of Jewish religious discourse, main symbols of Judaism.

Key words: discourse, notion of atonement, prayer, metaphor, notion of chosenness, suggestion, taboo.

ОСНОВНЫЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЕВРЕЙСКОГО АНГЛОЯЗЫЧНОГО РЕЛИГИОЗНОГО ДИСКУРСА

Представленная статья посвящена изучению основных лінгвокультурологических особенностей еврейского англоязычного религиозного дискурса. Подчеркивают такие функции религии: мировоззренческая, коммуникативная, регулятивная, культуротранслирующая, информационная, нормативная. Актуальность статьи обусловлена заинтересованностью лингвистов вопросами связи языка, культуры, реализации некоторых этноспецифических идей в пространстве еврейского англоязычного религиозного дискурса. Иудаизм характеризуют по таким параметрам: монотеизм; вера в особенный завет Бога и «избранного народа»; специфические законы. Были обнаружены следующие особенности материала: оценочный характер текстов, возвышенный стиль, повторы и эпитеты.

Ключевые слова: дискурс, понятие раскаяние, молитва, метафора, понятие избранности, суггестия, табу.

Перш за все, варто зазначити, що у сучасному мовознавстві дискурс вважають складним соціально-лінгвістичним феноменом. До того ж, щодо виділення типів дискурсу можемо сказати, що сьогодні не існує одностайної думки щодо критеріїв їх виокремлення. Дослідженням дискурсів займалися Т. ван Дейк, А. Белова, В. Карасік, І. Мечковська, О. Морозова, І. Шевченко. Значна кількість існуючих визначень дискурсу свідчить про багатогранність феномена. Ми підтримуємо точку зору, згідно якій дискурс варто розуміти як «інтегральний феномен, як мисленнєво-комунікативну діяльність, яка є сукупністю процесу й результату, включає як позалінгвістичний, так і власне лінгвістичний аспект, в останньому, крім тексту, виділяється пресупозиція і контекст, які обумовлюють вибір мовних засобів» [1, с. 37]. Актуальність представленої статті зумовлено зацікавленістю мовознавців складними питаннями зв'язку мови, культури, реалізації етноспецифічних ідей в середовищі єврейського англо-мовного релігійного дискурсу. До того ж, єврейська Біблія стала однією з найвпливовіших книг в історії людства, частина євреїв розвинула в окрему релігію Християнство. Зокрема біблійні ідеї здійснюють вплив на людську культуру. Єврейську культуру сприймають як загальну матрицю, що охоплює багато аспектів життя, що зумовлює необхідність вивчати релігійний дискурс євреїв. Мета роботи – у розгляді певних лінгвокультурних характеристик англо-мовного єврейського релігійного дискурсу. Завдання статті – розглянути тлумачення поняття дискурсу у лінгвістиці, визначити основні функції релігії, розглянути англо-мовні мовленнєві засоби реалізації єврейського релігійного дискурсу, представити основні символи єврейської релігії Іудаїзму. У межах інституційного дискурсу виділяють підтипи: політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, релігійний, медичний, науковий, діловий, рекламний, спортивний (В. Карасік). Релігія є інституційним типом комунікації, відповідно, виокремлюють основні жанри релігійного дискурсу: молитву, сповідь, проповідь, обрядову дію. Нерідко вказують на існування функцій релігії: світоглядна, комунікативна, регулятивна, культуротранслююча, інформаційна, нормативна.

Мова іврит поєднувала євреїв у країнах розсіяння, була неодмінною умовою для функціонування релігійного дискурсу, її називали *leshon ha-kodesh* або *the holy tongue*. У єврейській лінгвокультурі спостерігаємо взаємообумовлюючий характер національності та релігії, основна релігія євреїв – Іудаїзм. Іудаїзм часто характеризують за такими параметрами: монотеїзм; віра в особливий заповіт Бога й «обраного народу»; етнічна та територіальна ідентичність; специфічні закони. Перший параметр є генералізованим, його можна сформулювати так: *God is the Supreme Being in Heaven above...* (Deut. 4: 39).

Поширення в межах єврейського релігійного дискурсу набув принцип любити євреїв [2, с. 199, 205], тобто любити все добре в євреях: *All Jews deserve the unconditional love of their brethren* [3, с. 56]. Нерідко в англо-мовних текстах натрапляємо на вкраплення *Ahavat yisrael*, що означає *love of a fellow Jew*.

Одним із центральних понять, що належать єврейській релігійній свідомості, можна вважати поняття *визволення* (*concept of redemption*), що пов'язане з іншим національним смислом, *удосконаленням світу* (*repairing the world*), що реалізовано в такому контексті: *The Messiah will arise and restore the kingdom of David to its former might. He will rebuild the sanctuary and gather the dispersed of Israel. All the laws will be reinstituted in his days as of old* [5, с. 28]. Іншими словами, Машиах приведе світ до досконалості, настане вічний Шаббат. Таким чином, однією з характеристик єврейської мовної свідомості є бажання приходу Месії: *... yearning for the coming of the Messiah* [4, с. 58; 5, с. 1, 39]. Під час Голокосту багато євреїв промовляли ці слова на шляху до газових камер... В релігійному дискурсі євреїв сутність віра формує власне смислове поле, включає поняття *каяття*. Саме тому в єврейському світорозумінні особливої ваги надають *Дню Спокути* або *Всепрощення*, *Yom Kippur, the Day of Atonement* [4, с. 220]. Святкування євреями Нового року, *Рош Гашани*, відбувається в невеликому часовому проміжку від Йом Кіпуру. Рош Гашана (*Rosh Hashana*) є важливим приводом для нового ствердження верховної влади Бога. Новий рік і Йом Кіпур номінують англійською: *the High Holy Days, the Days of Awe, the great Days of Atonement, Ten Days of Return / Repentance*. Структура ритуалу включає в себе матеріальні, діяльнісні, вербальні елементи, табу, поняття сакральності сприймають як не віддільне від ритуалу. На Рош Гашана існує звичай дуги в *шофар* – символічний баранячий ріг, який є закликком для каяття. Протягом урочистого суворого одноденного посту євреї прагнуть заглибити погані вчинки за допомогою молитов та сповіді в гріхах. Важливість цього дня підтверджена у фразах: *the awe-inspiring day of Yom Kippur; the holiest day in the Jewish year* [2, с. 51; 3, с. 67]. Представлені епітети вирізняються стилістичною маркованістю піднесеного стилю, емотивною конотацією, за допомогою якої виражається ставлення до цього дня. Молитви на Йом Кіпур також набувають образних характеристик: *the holiest prayers of the year* [3, с. 67–68]. Як було зазначено, призначення *Yom Kippur* убачають у каятті перед Богом, людьми, тому типовими є заклики-прохання на зразок: *Father in Heaven! Please, have mercy on us!* [3, с. 66; 4, с. 220]. Релігійний дискурс базується на сугестії, *сугестію* розуміють як вербальний вплив на психіку людини, який сприймається без критичної оцінки.

Пріоритетними віроповчальними принципами в єврействі є *іманентизм* (скрізь присутність Бога), *God is immanent in all places* (*Bereshit Rabbah* 68: 5), що означає знаходження Бога як духовної сутності в різних предметах, явищах, процесах, *Shekhinah, «abiding of God», «Divine Presence»* та *devekut* (єднання людини з Богом), *devekut (communion with God)*, який є ідеалом внутрішньої співвіднесеності людини й Бога. Ціллю молитви є приєднання до Божественного, в єврейській картині світу це реалізується за допомогою молитовної практики: *My soul cleaveth unto thee* [4, с. 56]. Етноспецифічна ідея *обраності євреїв* Богом вплинула на не євреїв, зокрема, її запозичило Християнство, стверджуючи, що особливий заповіт між Богом і Його народом перейшов від євреїв (Старий Ізраїль) до церкви (Новий Ізраїль). Таким чином, ідея *обраності єврейського народу* має давнє біблійне підґрунтя, підкреслимо такі єврейські дискурсивні практики: *«You shall be My People and I will be your God»; thy people, the sheep of thy pasture; May Your pleasure be with Your people forever* [4, с. 140]. Таким чином, єврейський народ концептуалізують як *the sheep of thy pasture*. Метафора як семіотична закономірність дозволяє шляхом сполучення двох думок про різні ознаки виокремити певне суміжне поняття, що в цьому випадку є *відданість* та *покірність Богу*, така дія є своєрідним входом від однієї до іншої концептуальної сутності. Аналізуючи поняття *обраності, the choseness (divine election)*, його не варто розуміти з тієї позиції, що єврейський народ є кращим за інші. Євреї, як вважають, несуть більшу відповідальність за свої вчинки перед Богом, вони повинні слугувати позитивним зразком для інших народів [4, с. 66].

У результаті досліджень вербальних особливостей релігійного стилю було встановлено, що спільними рисами для різних лінгвокультурних спільнот можна вважати оцінну спрямованість тексту, вживання сакральної лексики, цитування Святого писма як засіб організації тексту, існування повторів. Позитивні релігійні заповіді виховного характеру виражаються за допомогою системи символів, що позначаються терміном «знак», «нагадування». Один із найважливіших – *тефілін*. У Торі сказано, що це знак, нагадування. В англійській мові вживають *tefillin or phylacteries* (грец. *phylakterion*), фортеця, захист), це артефакт, дві шкіряні коробочки квадратної форми, що містять біблійні тексти. Їх віруючі євреї по-особливому обмотують навколо лівої руки, прикріплюють до голови. В англійській мові існує ідіоматичний вислів *«take broad one's phylactery»*, який має значення *«to show off one's piety»*. Однією з найважливіших єврейських молитов є молитва-символ єврейської духовної спадщини, яка стверджує верховенство єдиного Бога, *Shema Yisrael (Shema) (Deut. 6: 4), «Hear, O Israel! The Lord is our God! The Lord is One!»*. Часто євреї промовляли *the Shema* перед тортурами, у період Другої Світової війни, наприклад. Імовірно, що євреї в ситуації небезпеки інстинктивно можуть вигукнути *Shema Yisrael!* Окрім вербальних засобів, можливість сугестивного впливу в цьому різновиді дискурсу забезпечується ритуальністю та символізмом.

Єдиною опорою, що залишилася для євреїв після вигнання з батьківщини, стала Біблія (Старий Заповіт). Таким чином, євреї навіть на підсвідомому рівні відчували зв'язок із Торою, її заповідями, 613 (міцвот). Слово *«Mitzvah»* означає *commandment, connection, good deed*. Доречно розглянути, яким чином актуалізовано зв'язок між Богом та всім, що ним створене: *The Torah and mitzvot constitute the bridge which spans the abyss separating the Creator from the created* [2, с. 93]. Отже, у цьому прикладі зв'язок представлений як матеріальний предмет, *міст*, який здатний зв'язувати, тобто така презентація дозволяє краще зрозуміти відносини між абстрактними сутностями через застосування властивостей конкретних. Якщо розглянути біблійську сентенцію *«A Mizvah is a lamp, and the Torah is light» (Proverbs 6: 29)* [6, с. 37], можна стверджувати, що *міцва* і *Tora* мають взаємообумовлюючий характер; компонентом значення можна вважати їх здатність нести світло, все позитивне.

Суб'єктами функціонування релігії виступають активно діючі особи: віруючий індивід, релігійні спільноти людей, інституції, а об'єктом цього функціонування, як відомо, є Бог. В. І. Карасик підкреслює, що специфіка ідеологічного дискурсу в тому, що Бог виступає в процесі комунікації як СУПЕРАГЕНТ, він наділяється кількісними, якісними, темпоральними характеристиками з боку віруючих. Відтак, стратегічний параметр монотеїзму в єврействі зумовлює вживання *the Lord is One! Only, Single* як часово-просторові характеристики: *Thou Constant, Eternal; the Omnipresent, the Infinite, remote*. До того ж, найбільш уживаними серед євреїв в англійській мові виявилися *якісні характеристики* Бога як агента релігійного дискурсу, а саме: *God of Israel, almighty, tremendous and awesome; You are mighty forever, O God, valiant to all eternity; the Divine; the Holy One; the Highest, is unlike all else, ... elevated, and transcendent; omniscient, omnipotent, benevolent; All Knowing, Inconceivable* [4, с. 58, 70, 218]. У процесі номінації сутності Бог (як підкреслює Г. Поліна, ґрунтуючись на термінології Дж. Міллера) використовують два структурних види метафори: *«іменні» метафори* – пряме уподібнення Бога кому-небудь / чому-небудь, *«сентенціальні» метафори* – особливі вислови з формально відсутнім референтом. У дослідженні єврейського релігійного дискурсу більш широко представлений перший різновид метафор. Метафора як необхідний механізм пізнання навколишньої дійсності використовується у сфері релігії, особливістю якої можна

вважати використання абстрактних сутностей, розуміння яких є складним, це наділяє згадану сферу святістю. Отже, доцільно розглянути *іменні метафори*, *Master of the universe*, *Master of Legions* [4, с. 66, 68; 6, с. 134]. У такому використанні конотовано характеристику Бога як господаря Всесвіту, тобто його влада – безмежна. Сутність Бога, яка має розмите значення, можуть пізнавати шляхом надання іншої абстрактної властивості, а саме: *I adore You, Truth, aloud and in my secret core*, *Source of my life* [4]. У процесі концептуалізації Бога в єврейському середовищі зафіксовані метафоричні номінації: *my Rock* [4, с. 234], *our help and our shield* [6, с. 101]. У першому випадку така характеристика свідчить про спільну ознаку скелі та Бога – *захистати*, зокрема єврейський народ, у другому випадку метафору *щит* (іноді *Shield of Abraham*) застосовують на позначення Бога з висвітленням такої самої характеристики. Крім того, потреба у безпеці людини – ідеологічна, переплітається з фізіологічною, є втіленою в наступному: *the Guardian of Israel*, *Our eternal Savior* [4, с. 102, 172]. Представлені номінації є дзеркальним відображенням функцій, якими наділяють Бога віруючі євреї. Крім того, коли Бога вербально характеризують як *Our Redeemer*, тоді очевидно є роль релігії в наданні безпеки віруючим. Вагомим є знання про те, що Бог є близьким до народу Ізраїля, свідченням чого є вживання займенника *Our*. Кодифікація звертання до Бога включає звертання, постійні епітети, символічні метафори. Розглянемо деякі з прикладів: *The Great King*; *O Father of life*; *the Maker*; *our Creator*, *King*, *Helper*. Звертання реалізує характеристику адресата, його ідентифікацію, для нього типовим є втілення в метафорі та метонімії. Епітети здатні спонукати емотивне ставлення інтерпретаторів дискурсу. Зокрема, у прикладі *Hidden Light* [4, с. 44] спостерігаємо образну характеристику Бога, яка складається з двох компонентів: по-перше, Бог несе світло (узагальнено категорію добро), по-друге, є незрозумілим.

Мова, яка обслуговує сферу релігії, становить замкнений семантичний простір. Релігійний дискурс містить знаки, які завдяки малозрозумілості, логічній розмитості створюють ефект божественного. Феномен Біблії полягає в нескінченній перспективі розкриття символічного значення її ідей. Між мовою та релігією існують складні відносини. Мова релігії створила спеціальні засоби «інформаційного захисту» сакрального знання через неконвенціональне ставлення до слова. Табу пов'язане із заборонаю на вживання окремих слів, що спонукало до їх заміни. Система табу регулює соціальну діяльність людей, прикладом у цьому контексті є заборона в Іудаїзмі на згадування імені Бога як *Yahweh* – це ім'я вважають *unspeakable*. У єврейській культурі, опираючись на постулат «*Thou shalt not take the name of the Lord*», не дозволено вживати це священне слово, тому використовують лексему *Hashem*, тобто *the Name*. Аналіз англійського матеріалу, що є носієм етноспецифічної інформації єврейства, дав змогу стверджувати, що євреї не називають ім'я Бога «*Jehovah*». Існує думка, що в XVI ст. перекладач неправильно зрозумів знаки чотирьох літер імені Бога, транслітерував їх як «*Jehovah*». Існує позначення Бога як *Tetragrammaton*, що означає ім'я з чотирьох літер, які іноді друкують як YHWH (YHVH). В еквівалентних відносинах з представленими номінаціями перебуває лексема *Adonai* (*my Lord*), яку часто використовують у молитвах, та лексема *Elohim*, яка відзначена в Торі. Крім того, євреї в англійській мові нерідко використовують скорочене написання *G-d*, що зумовлене табуванням ставленням. Ще одним із синонімічних варіантів на позначення Бога в єврейській релігійній свідомості вважають *Ha-Makom*, *the Place*, *the Omnipresent*. У такому позначенні акцентовано характеристику – *присутній скрізь*. Крім того, для релігійного дискурсу характерним є вживання особових займенників: *thou*, *our*, *you*, *my*, вони є ознаками інтимізації простору, посилює суттєвий вплив цього різновиду дискурсу: *My Father*, *Father of orphans*, *be gracious unto me* [4, с. 154]; *My God keep my tongue from evil* [4, с. 234]. Такі комунікативні практики можуть слугувати самонавіюванням. Релігійний дискурс єврейського народу становить сукупність мовленнєвих жанрів (МЖ), які взаємодіють між собою в процесі комунікації. Релігійний стиль мовлення включає в себе жанрові різновиди, серед яких виокремлюють повчання, молитву, притчу, сповідь, проповідь. Зокрема, молитву сприймають як фундаментальний жанр релігійної комунікації, а єврейську молитву розглядають як етноспецифічний тип соціально-мовної взаємодії. Отже, тексти молитов включають до низки прагматично спрямованих, вони володіють більшим мовленнєвовпливовим потенціалом (через ритм, експресію). Для релігійного дискурсу характерною є *театральність*, основні параметри якої: сценарність, ритуальність, метафоричність, символічність. Самоконтроль, до якого закликає єврейська етика, не варто плутати з аскетизмом, він не є характерним для Іудаїзму. У єврейських релігійних текстах прославляють повноту життя, радість служіння Єдиному Богу, наприклад: «*praise Hashem, for Hashem is good, for His kindness endures forever*» (*Psalms 118:1*). У молитві-хвалі часто зафіксовані обіцянки, які стосуються славлення Бога, вираження вдячності, які вживаються у вигляді анафорного повтору, а саме: *I will*

I will praise thee, O lord of my salvation,

I will thank thee, O God of my father,

I will declare thy name, strength of my life

What I pledge I shall fulfill [4, с. 114, 118]. У цій молитві інформацію представлено у вигляді частково паралельної конструкції. Бога названо рятівником, закодовано етноспецифічну інформацію про культ предків, ім'я Бога охарактеризоване як *сила життя*.

Хвалу Богу виражають не тільки силою душі, а навіть кожною частиною тіла, наприклад: *All my bones shall declare: O God, who is like unto You!* [6, с. 31]. Існує думка, що таке вираження є однією з можливих причин того, чому при читанні молитов євреї хитаються. Основними вважають три щоденні молитви, які мають прозору етимологію: ранішню – *Shaharit*, денну – *Mincha*, вечірню – *Maariv* (назва походить від «*nightfall*», що буквально означає *сутінки, вечір*), додаткову ранкову молитву (*Musaf*) у Шаббат і свята, додаткову *closing prayer* (*Neilah*) в День Всепрощення [4, с. 24]. В ортодоксальному Іудаїзмі молитви є дискретизаторами часу. Хронотоп релігійного дискурсу чітко окреслений, бо прототипним місцем такого спілкування виступає храм, єврейська синагога. Специфічною рисою для Іудаїзму є те, що визнається як святе не місце, а час. Можна припустити, що тривала відсутність власного етнічного *локативного* параметру в євреїв призвела до його компенсації скрізьприсутністю Бога.

Основна форма єврейської молитви – *Blessed (or praised) art thou, O Lord (the Berakhah)*. Ця формула містить особовий елемент «*thou*». Як правило, *the Berakhah* (*Berachah*, *Brocha*) займає місце на початку молитви, у кінці або на початку і в кінці цього жанру. Лексема «*brocha*» означає благословення, це коротка молитва. Варто підкреслити, що чіткої межі між благословеннями та молитвами не спостерігають у єврейському релігійному дискурсі. Благословення маркують явища в єврейському релігійному дискурсі. Важливо, що в релігійному дискурсі євреїв прескрипцією є благословення їжі, наприклад: *the Birkat ha-Mazon*, *the Blessing after Meals*. Існує єврейське прислів'я: *if you sit down at a table without mentioning a couple of words of Torah, it's as if you ate nonkosher jewish food*. Тобто, їжу, яку не благословляють, прирівнюють до *некошерної*, що є непридатною для споживання віруючими євреями... У системі Іудаїзму відбувається процес взаємодії різних ідей, універсализму та націоналізму, «обраності» єврейського народу та рівності всіх людей, відданості історичній батьківщині. Бог у межах єврейського релігійного дискурсу представлений в англійській МКС через якісні, кількісні,

темпоральні характеристики. Поширення *табу* у вказаній лінгвокультурі зумовило мовне закріплення замінників імені Бога, особові займенники є показником інтимізації простору. У перспективі дослідження – лінгвокогнітивний аналіз єврейських англомовних молитов.

Література:

1. Шевченко И. С. Дискурс как мыслекоммуникативное образование / И. С. Шевченко, Е. И. Морозова // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2003. – № 586. – С. 33–38.
2. Dubov N. D. Key Jewish FAQs / N. D. Dubov. – USA. Malibu, 2003. – 207 p.
3. Friedman E. The Great mission. The life and story of Rabbi Yisrael Baal Shem Tov / E. Friedman. – Brooklyn. N. Y. : Kehot Publication Society. – 2004. – 248 p.
4. Language of Faith. A Selection from the Most Expressive Jewish Prayers Original Text and New English Verse Translations / [ed. by N. N. Glatzer]. – N.Y. : Schocken Books, 1988. – 335 p.
5. Messianic Idea of Judaism and Other Essays on Jewish Spirituality / [ed. by G. Scholem]. – N.Y. : Schocken Books, 1971. – 376 p.
6. Mindel Nissan As for me – My Prayer. A commentary on the daily and Shabbat prayers Shabbat Prayers Brooklyn / Nissan Mindel. – N. Y. : MERKOS L'INYONEI CHINUCH, Inc., 1989. – V. II. – 193 p.

УДК 811, 112, '2, 367, 335

М. П. Оксанич,

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кіровоград

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДРЯДНИХ СПОЛУЧНИКІВ ЧАСУ У СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються питання, пов'язані функціями та семантикою сполучників часу у середньовірхньонімецькій мові.

Ключові слова: поліфункціональність, семантика, сполучник, темпоральність

THE FUNCTIONING OF TEMPORAL CONJUNCTIONS IN MIDDLE HIGH GERMAN COMPLEX SENTENCES

Modern historical linguistics faces a number of disputable issues connected with formation, development and functioning of certain lingual units.

Thus, the question arises about the nature of complex sentence in German from the historical perspective, and the role of conjunctions in particular.

The paper focuses on functioning of temporal conjunctions in Middle High German complex sentences within the general context of language changes, namely, the process of grammaticalization when the original meaning of the language unit is being neutralized, and a new meaning is being developed on this basis. In particular, the analysis of most frequently used temporal conjunction *dō*, as well as other markers illustrating temporal simultaneity and succession of the events has been made. Such analysis proved the existence of several word order patterns in the mentioned period, one of them tending to modern German sentence structure, the other being characterized by structural variation.

The author states the fact that in Middle High German conjunctions with narrow specified meanings started to develop, though some of them still preserve their polifunctionality. Moreover, the more abstract the meaning of the conjunction was, the more possibilities to realize the sentence semantics were. In general, the system of conjunctions in complex sentences in this period is developing thus making the word order sentence-pattern closer to the norms of modern German.

Key words: temporality, polifunctionality, conjunction, word order sentence pattern, structural variation.

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ПОДЧИНЕННЫХ СОЮЗОВ ВРЕМЕНИ В СРЕДНЕВЕРХНЕНЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

В статье рассматриваются вопросы, связанные с функциями и семантикой союзов времени в средневрхненемецком языке.

Ключевые слова: полифункциональность, семантика, союз, темпоральность.

Сучасне мовознавство характеризується підвищеною увагою дослідників до осмислення зв'язку мовної системи й мовлення, до проблеми синтезу форми та змісту в єдиному процесі комунікації [21]. Розвиток багаторівневої структурної організації мови як динамічної системи нерозривно пов'язаний з проблемою функціонування її одиниць, до яких належать і складні речення з підрядним часом [24, с. 1]. Складнопідрядні речення часу в різних вимірах і з нових позицій продовжують привертати увагу дослідників. Вивченню структурних, семантичних, комунікативних та прагматичних особливостей складнопідрядних речень часу у сучасному мовознавстві присвячено роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників [4; 8; 10; 14; 24].

Складні речення досліджувались у комунікативному аспекті [2; 13], в аспекті теорії породження мовлення [11], у структурно-синтаксичному [1; 7; 3; 15; 16; 17; 20; 23; 25; 26; 29; 27] і у семантико-прагматичному аспектах [18; 19].

Разом з тим, існує низка питань, які не отримали широкого висвітлення у мовознавчих працях, пов'язаних з проблемою визначення природи складного речення та його конститuentів, зокрема складнопідрядного речення часу в середньовірхньонімецькій мові, а також функціонування й семантики сполучників часу у середньовірхньонімецькій мові, що є актуальним для сучасної германістики. Оскільки підрядні речення часу були досліджені у діахронному плані недостатньо повно, ми визначили актуальним вивчення підрядних сполучників часу у середньовірхньонімецькій мові в контексті розв'язання загальної проблеми їх формування та механізмів їх змін. Відповідно, метою цієї статті є з'ясування функціональних ознак та семантичних характеристик підрядних сполучників часу у середньовірхньонімецькій мові. **Об'єктом** дослідження є підрядні сполучники часу у середньовірхньонімецькій мові, а **предмет** розвідки – функціональні та семантичні особливості підрядних сполучників часу у зазначений період.

Розвиток досліджень комунікативно-прагматичної природи речень робить необхідним їх аналіз з урахуванням різноманітних комунікативно-функціональних чинників. У зв'язку з цим, значний інтерес становлять складнопідрядні речення часу. Їх, як і інші складнопідрядні речення узагалі, можна визначити як динамічну структуру, в якій одна його частина (рема) функціонально поєднана з другою його частиною (тема) [4, с. 15].

Складнопідрядне речення часу є мовним знаком, адже формується відповідно до певної схеми і займає у системі мови визначене місце, а також має власне системне значення, яке частково або повністю реалізується у мовленні. Це є підтвер-